

דבר העורך

אני שמח לבשר על יציאתו לאור של גיליון מספר 20 של כתב העת **הומור מקוון: כתב עת מדעי לחקר ההומור** בחסות האגודה הישראלית לחקר ההומור. המיוחד בגיליון החדש הוא, שכל כותבי המאמרים המופיעים בגיליון, הינם פרופסורים מתחומי ידע שונים, שנושא ההומור לגביהם מהווה תחום מחקר חשוב ובו הם עוסקים באופן תדיר. המאמרים עוסקים בנושאים מגוונים שתורמים גם הם לייחודיות של הגיליון.

אלו הם המאמרים וכותביהם: מאמרה של **פרופ' שולמית קרייטלר, ההומור והקוגניציה: קשרים, השפעות ויישומים**, עוסק בקשרים הדו-סטריים השונים בין הומור לקוגניציה. מטרת המאמר להבהיר כי הומור הוא בעל תכונות, יתרונות, ושימושים חשובים בתחום הקוגניציה בנוסף לאלה שמוכרים בתחומי הרגש, בריאות הנפש, וההתנהגות החברתית. הנושאים הנידונים בו הם המעורבות של הקוגניציה בהבנה של כל אקט של הומור, שימוש באסטרטגיות קוגניטיביות מסוימות שמאפשרות הבנת הומור, הקשרים בין פעילות מוחית והומור, השפעת הומור על אקטים קוגניטיביים מסוימים כגון יצירתיות, התמיכה של מערך קוגניטיבי מסוים בפעילות הומור (פרופיל המובן), התפקיד של תהליכים קוגניטיביים כגון היסט, וזיהוי הנושא בתפיסת הומור ותרומת ההומור לפיתוח תהליכי חשיבה קוגניטיביים. מאמרה של **פרופ' ליאת שטייר-לבני, שואה ופרודיה בתרבות הפופולרית הישראלית**, עוסק בהתמודדות של התרבות הישראלית עם השואה מנקודת מבט הומוריסטית. מהמאמר ניתן ללמוד שמשנות התשעים, בני הדור השני, ולאחר מכן בני הדור השלישי, הביאו עמם למרכז הבמה התרבותית גישה חתרנית שמשלבת את זיכרון השואה עם היבטים הומוריסטים שונים. טקסטים המשלבים את השואה עם פרודיה על דמויות שונות הקשורות לנאציזם ולהנצחת השואה בישראל הם היבט מרכזי בזיכרון חדש זה. המאמר מראה כי משנות התשעים, פרודיה היא כלי חשוב בתודעת השואה בישראל, משקפת עד כמה השואה היא חלק מזהותם של צאצאי הניצולים, ומציגה את תפקידה המחאתי החשוב אל מול בעיות בהנצחת השואה בישראל. מאמרה של **פרופ' לידיה אמיר, כיצד יכולה הפילוסופיה לשפר את חוש ההומור שלך?**, מציג תפישה חדשה הנעזרת באופן שיטתי בהומור עצמי, אותה היא מכנה **הומור ריזיביליס (Homo risibilis)** או תפישת האדם המגוחך. ההנהרה התיאורטית של השקפת עולם זו מומחשת על ידי תרגילים העוזרים ביישומה. ההשקפה המוצעת כאן עונה הן על דרישה פילוסופית תיאורטית והן על דרישה פרקטית של הפילוסופיה היישומית. בעקבות תיאוריות פילוסופיות של העת העתיקה, הדרישה התיאורטית היא לפילוסופיה משחררת; בעת החדשה, בעקבות ברוך שפינוזה, השחרור הפילוסופי אמור להחליף את זה המוצע על ידי הדת הממוסדת. שחרור זה אמור להיות מיושם בחינוך ובכך, הוא פוגש את הדרישה היישומית של הפילוסופיה המעשית. מדובר באמצעי לשינוי עצמי מתון, או טרנספורמציה מלאה עבור אלה המבקשים זאת. מאמרו של **פרופ' אריה סובר, הומור אינטליגנציה, ויצירתיות**, בוחן את הקשר בין שלושת הגורמים שקשורים באופן הדוק, ואף תלויים האחד במשנהו: הומור, אינטליגנציה, ויצירתיות. החלק הראשון של המאמר בוחן את תוצאות המחקרים שעוסקים בקשר בין הומור ליצירתיות, והממצאים מלמדים על קשר חיובי בין השניים. נמצא שאנשים יצירתיים מפענחים ומייצרים הומור יותר מאחרים. בנוסף, נמצא קשר בין אינטליגנציה לבין קליטה ויצירה של הומור. החלק השני מסביר את מקורותיו הקמאיים של ההומור ומתאר את הקשר בין חוש הומור למנגנון ההגנה האנושי. החלק השלישי היישומי, מפענח דימויים וטקסטים הומוריסטיים כדי לבחון אמפירית את התהליכים הקוגניטיביים הנוצרים

במהלך קליטת מצב הומוריסטי. הגיליון ממשיך עם שני מאמרי דעה, האחד של פרופ' אביקם גזית, הוראה ולמידה מנקודת מבט הומוריסטית של אנשי רוח בכל הזמנים, שמציג אמרות על הוראה, למידה, מורים ותלמידים, מנקודת מבט הומוריסטית של אנשי רוח: פילוסופים, סופרים, משוררים, מחנכים, וגם של מדענים ומדינאים בסדר כרונולוגי. מטרתן של מרבית האמרות לזעזע במקצת ולטלטל את מערכת החינוך שלא שובעים ממנה נחת. ניתן לראות שאין הבדלים משמעותיים בהתייחסות לנושא החל מהעת העתיקה, דרך ימי הביניים, תחילת העת החדשה והעת החדשה וכמו שנאמר: אין חדש תחת שמש ההוראה. מאמר הדעה הנוסף של פרופ' רון אהרוני, הומור ומשמעות, עוסק בשאלות יסוד ביחס להומור כגון: מה מצחיק? מה זה הומור? ומה זו בדיחה? האם יש תשובה אחת, שמגדירה את ההומור על כל סוגיו? לדעת החוקר, התשובה חיובית. במאמר נעשה ניסיון, ואני מצטט, "לתפוס את הצלופח בקצה זנבו". מהיכרותי האקדמית בשטח ההומור עם פרופ' רון אהרוני, הוא לא מקבל שום דבר כמובן מאליו. אין כמעט תיאוריה בתחום ההומור, גם אם היא מגובה במחקרים רבים שמאששים אותה, שיעברו את עינו הבוחנת ולא יעברו מקלחת צוננים. זוהי ההזדמנות להכיר את דעותיו בתחום ההומור מקרוב. הגיליון מסתיים עם סקירה ביקורתית של ד"ר אסתר קפאח על ספרה של ד"ר בן ציון ימיני, *Religious Humor: Humor, Irony and Satire in the Religious Sector in Israel*.

תודות לכותבי המאמרים, לשופטי המאמרים, לעורכי המשנה של כתב העת, ולכל מי שלקחו חלק בהפקת הגיליון, למתרגמת שלנו מאנגלית סוניה הורביץ, ולמיכל אביגדור עורכת ומנהלת האתר של כתב העת. לחוקרים ולחוקרות, לקוראות ולקוראים אני מאחל קריאה מהנה.

פרופ' אריה סובר